

Rudar izhaja trikrat na mesec in sicer prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu z datumom naslednjega dne. Naročnina za celo leto 4 K, pol leta 2 K in četrt leta 1 K. Posamezne številke po 10 v.

RUDAR

Reklamacije so proste poštnine. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnštvo je v Ljubljani Ilirska ulica 22, drugo nadstropje.

..... Glasilo slovenskih rudarjev.

Legar v Trbovljah.

V seji državnega zbora z dne 19. junija 1913 so socialno demokratični poslanci dr. Šaherl, Muhič, Pongrac, Resel in sodruzi stavili na ministra za notranje zadeve sledeče vprašanje:

V Trbovljah je ravno kar razsajala strašna bolezen legar, ki jo je bilo treba zatreti z izvanrednimi sredstvi. Vendar pa se slučaj legarja še vedno ponavlja. Temeljitega izboljšanja ni pričakovati tako dolgo, dokler bodo obstojale takaj vladajoče razmere, ki vsakemu pojmu o zdravstvu kljubujejo. Poleg mizernih stanovanjskih razmer v delavskih kolonijah, katerih posledica je zopetna zelo razširjena bolezen šarlah, vsled katere so se morale zapreti šole, je eden izmed najpoglavnejših vzrokov epidemičnih bolezni slaba pitna voda, in pomanjkanje vsakojakih potrebnih ukrepov potom Trboveljske premogovne kompanije. V jamah imenovane družbe morajo rudarji, kadar jim je treba ugasiti žejo, pitivodo, katera pogostoma celo po dva dni stoji v umazani leseni posodi, ki se jo vsak teden le enkrat snaži.

V delavskih kolonijah morajo rudarske žene, ker druge vode ni napeljavane, prati zelenjavo v vodi, ki jo nabirajo iz kanalov. Vse prošnje, pritožbe in klici po odpomoči delavcev, se ob lezno čelo Trboveljske premogovne družbe odbijajo brez najmanjšega uspeha. Ako ne bodo v to poklicane oblasti posegle vmes in storile potrebne korake, tedaj je ta družba s svojim brezobzirnim ravnanjem v stanu povzročiti za kuženje Trbovelj tako, da se ta strašna bolezen sploh ne bo dala več iztrgiti.

Zatorej vprašamo:

Ali je gospod minister za notranje stvari merodajnim oblastim pripravljen zaukazati, da vporabijo vsa sredstva v svrhu, da prisilijo Trboveljsko premogovno družbo, da preskrbi delavcem pri delu, v jamah in za hišno porabo v kolonijah čisto in zdravo vodo?

Socialna politika.

Reforma nezgodnega zavarovanja v okvirju socialnega zavarovanja.

O najnovejšem zakonskem načrtu vlade, tičočem se zavarov. rudarjev za slučaje nezgod smo svoj čas zelo obširno izpregovorili in smo ob ti priliki navedli tudi vse važnejše določbe tega načrta. Omenili smo tudi, da je glede odmere nezgodne rente pri nezgodnem zavarovanju rudarjev vlada porabila za ta načrt zmiselnost določbe obstoječega zakona o nezgodnem delavskem zavarovanju z leta 1887.

Ko je delovni svet razpravljal o onem delu vladnega načrta, ki določuje rentno odškodnino ponesrečencem, vdovam in sirotam, so se zastopniki podjetnikov vedli tako, kakor da bi čakali komaj na trenutek, ki bi jim omogočil zagotoviti rudarjem znatno višje nezgodne rente v nezgodnem zavarovanju ostalemu industri-

jalnemu delavstvu nudi. V rudarskem odseku delavnega sveta je rudniški svetnik Bauer z ozirom na vladno predlogo dejal:

»Tako na primer se ima nezgodna renta na mestu s tristokratnim zneskom bolniške podpore, kakor jo obsega nameravano socialno zavarovanje, na podlagi obstoječega zakona o nezgodnem zavarovanju določiti zopet le s 60 odstotki delovnega zaslužka.« Govorniku se je zdelo popolnoma neopravičeno, da bi v tem oziru bili rudarji na slabšem kakor pa industrijalno delavstvo. Istotako ne nudi po njegovem mnenju zakonski načrt, kar se tiče preskrbljenja vdov in sirot nobenega napredka. Po njegovem mnenju ni mogoče uvideti, zakaj ne bi tudi rudarji ne bili deležni tozadevnega zboljšanja, ki ga vsebuje socialno zavarovanje. In končno je, nadaljuje s povdarkom, izpregovoril sledeče besede:

»Ker je podjetnikom nezgodno zavarovanje, kakor ga predležeči zakonski načrt določuje odobriti, nemogoče, bodo storili vse mogoče, da se nezgodno zavarovanje rudarjev na podlagi te predloge ne vresniči.«

Rudniški svetnik Bauer je torej, ako ga poslušamo brez slutnje, hotel pohabljenecem, vdovam in sirotam preskrbeti višjo nezgodno rento. Toda to še ni vse! Tekom nadaljne razprave je rudniški svetnik Bauer dejal še enkrat:

»Današnje vdovske in sirotninske odškodnine so naravnost umazane!«

Toda dobro je treba razumeti. Rudniški svetnik Bauer namreč tukaj ne misli morda umazane provizije, ki jih dobivajo vdove in sirote sedaj od bratovskih skladnic, temveč one vdovske in sirotninske rente, ki jih vsebuje načrt v nezgodnem zavarovanju, ki se ga ima šele uvesti.

Trudil se je tedaj rudniški svetnik, doseči izboljšanje nezgodnega zavarovanja za rudarje v tem smislu, da se naj določbe, ki jih vsebuje predloga o socialnem zavarovanju glede bodočega nezgodnega zavarovanja in glede visokosti nezgodnih rent z izključitvijo obstoječega zakona o nezgodnem zavarovanju, sprejmejo že sedaj v nameravano nezgodno zavarovanje za rudarje.

Takemu izboljšanju, kakor ga zahteva rudniški svetnik Bauer, so se naši zastopniki v rudarskem odseku delavnega sveta odločno uprli, in sicer iz tega razloga, ker bodo v bodočem nezgodnem zavarovanju rente, ki jih je na podlagi socialnega zavarovanja za ponesrečence pričakovati znatno nižje, kakor jih pa nudi sedanjí zakon o nezgodnem zavarovanju.

O tej točki se je tudi med sodrugom Jarolimom in rudniškim svetnikom Bauerjem razvila zelo živahna razprava, ki je končala še le tedaj, ko je ministerijalni svetnik dr. Kaan priznal, da določila nameravanega nezgodnega zavarovanja, ki jih vsebuje predloga o socialnem zavarovanju, napram obstoječemu zakonu o nezgodnem zavarovanju ne vsebujejo kar se tiče visokosti rent nikakršnega izboljšanja. Baš ministerijalni svetnik dr. Kaan je dejal, da so bili ru-

darji, nahačajoči se v višjih plačilnih razredih po zakonu v socialnem zavarovanju nekaj na slabšem, oni najnižjih plačilnih razredov pa nekaj na boljšem. O tem bomo še govorili nižje. Po rudniškem svetniku Bauerju zahtevano povišanje nezgodnih rent se je torej imelo na rafiniran način končati s poslabšanjem.

Ali rudniški svetnik Bauer res tega ni vedel, da bo zakon o socialnem zavarovanju kar se nezgodnih rent tiče slabši od sedaj obstoječega zakona o nezgodnem zavarovanju? Dvomimo! Pa bodi naj kakorkoli. Da pa bo zastopnikom res dana prilika pokazati, da zahtevajo resno in dejansko povišanje rent, ki naj bi prekašale one, ki jih nudi sedanjí obstoječi zakon o nezgodnem zavarovanju, so naši sodruzi v delovnem svetu stavili tozadevni predlog, po katerem naj bi se rente naslednje zvišale: Za nezgodne invalide, ki so popolnoma pridobitno nezmožni od 60 na 100 odstotkov; za vdove od 20 na 50 odstotkov in za sirote od 10, oziroma 15 na 20 odstotkov. Ko so čuli zastopniki podjetnikov ta predlog, ki je zahteval resno povišanje nezgodne rente, je bila vsa njihova prvotna, tako bahava dobrohotnost na mah pri kraju. Predlog naših sodrugov so enostavno zavrgli s tem, da so ga preglasovali. Vzroki, s katerimi so to svoje dejanje opravičevali so znani:

Premogovni baroni bi po njihovem zatrdilu tako socialno breme ne prenesli.

Vmes bodi povedano, da so v nekaterih evropskih državah nezgodne rente že od nekdaj višje kakor pa so pri teritorijalnih zavarovalnicah proti nezgodam v Avstriji, kar dokazujejo sledeča dejstva.

Najvišja odmera nezgodne rente od delovnega zaslužka znaša za

	enega nezgodnega invalida	eno družino
Švica	70 %	60 %
Nizozemsko	70 %	60 %
Nemčija	66 $\frac{2}{3}$ %	60 %
Francija	66 $\frac{2}{3}$ %	60 %
Bolgarija	66 $\frac{2}{3}$ %	60 %
Avstrija	60 %	50 %

Avstrija se torej nahaja na zadnjem mestu, ali navzlic temu ni pri nas nikogar sram kovati načrte, s katerimi se po ovinčkih hoče doseči znižanje nezgodnih rent. To kar se hoče porabiti kot ovinke, je invalidna in starostna preskrba oziroma zavarovanje. (Dalje prih.)

Delavsko petje.

Neštetokrat smo v nemških in čeških strokovnih listih čitali članke in notice, v katerih so omenjali pevška društva svojih strok. Končno smo prišli tudi mi v prjeten položaj, poročati o petju, ki je na vse zadnje predrl tudi v naše rudarske vrste.

V nedeljo dne 15. t. m. je obhajalo pevsko društvo steklarjev v Hrastniku »Solčni vzhod« 5letnico svojega obstoja. Zanima nas stvar po-

LISTEK.

Tri tihe maše.

(Konec.)

— To je prva, — je zamrmral kaplan in olehčano vzdihnil; toda brez oddaha je pokimal zakristanu in cinklingeling, cinklingeling! že se je druga maša začela in z njo greh Dominija Balagverija. »Brž, brž naprej« mu drobi tenki Garrigoujev zvonček na uho, in nesrečni, od vražje požrešnosti obsedeni duhovnik objema mašno knjigo in dirja v žgoči lakoti z grešno naglico preko strani. Le mimogrede se še priklanja, le površno se križa, vse kretnje okrajšuje, le da bi prejel bil pri kraju. Komaj da pri evangeliju vzdigne roko in da se pri kesanju potrka na prsi. Kaplan in ministrant drdrata kakor za stavo; svetopisemske stavke in odgovore kar mečeta drug drugemu, besede izgovarjata le napol, ne da bi odpirala usta, da se noben čas ne izgubi in nazadnje se čuje nerazločno mrmanje. Oremus ps— ps— ps—

Mea culpa —pa—pa

Prav kakor urni vinščaki, ki tarejo grozdje v čebrih, prav tako sta ropotala svojo mašno latinščino in ostajali so le še posamezni zlogi.

— Dom— scum— pravi Balagverij.

— Stutuo — odgovarja Garrigou, in vseeno jima cinglja vražji zvonček na uho, kakor v polnem diru sopihajočim poštnim klekam kraguljčki. Da ob taki naglici tiha maša ni dolgo trajala, si lahko mislimo.

— To sta dve, — je dejal kaplan, ves zasoplen, z zaripljenim potnim obrazom; in ne da bi se oddahnil, je skočil čez altarske stopnice, in — cinklingeling, cinklingeling! — že se je začela tretja maša. Le še nekaj minut, potem pa v jedilnico. Ampak, ojoj! Bolj ko se bliža večerja, hujša nestrpnost in požrešnost muči ubogega Balagverija. Zapeljiva podoba se mu prikazuje vse razločnejše, tolsti karpi, pečeni purani — tukaj so pred njim — z roko bi jih lahko prijel — poseže — moj bog! Iz skled se kadi, vino dehti — in tenki, blazni zvonček drobi venomer: »Le hitro, le hitro, še hitreje!«

Ampak kako? Komaj se vzame časa, da pregiblje ustni, nobena beseda ni več razumljiva — nesrečnež hoče ukamiti boga za celo mašo! — Iz ene skušnjave pada v drugo; najprvo

izpusti en stavek, potem dva. Poglavlje mu je predolgo, ne bere ga do konca; naglo šine mimo evangelja in kreda, preskoči pater, dirja skozi introitus in dvi v divjih, obupanih skokih naravnost v večno pogubljenje. Grdi Garrigou (apage satanas) ga spremlja z nenavadno sigurnostjo, obrača kar po dva lista naenkrat, zadene ob postavek, prevrne mašne vrčke in vihti neprestano svoj zvonček, ki zvoní vse tanjše, vse hitreje.

Poslušalci gledajo preplašeno. Nobene besede ne razumejo, le iz kaplanovih kretenj povzamejo, kako daleč je s svojo mašo: eni vstajajo, ko drugi pokleknejo, sedajo, ko bi morali vstati in v vsej cerkvi je najhujša zmešnjava.

Tam nad betlehemskim hlevom sije zvezdabožičnica; strah je je vsled zmešnjave, pa obledi...

Abbé govori prehitro — ne morem mu slediti — zašepeče stara markiza in maje začudeno z glavo. Gospod Arnoton, z velikimi očali na nosu, lista po svojem molitveniku, kje za vraga je sedaj; na dnu svojega srca se pravzaprav ti dobri ljudje nič ne hudujejo, da drvi maša v takem divjem diru. Zakaj ko je Dom Balagverij končno z žarečim obličjem zaklical svoj »Ite

sebeno zaradi tega, ker sta se slavja, ki so za sodrugi steklarji ob 5letnici svojega pevskega zbora priredili, udeležila poleg celjskih pevcev, tudi dva naša rudarska pevska zbora, trboveljski in hrastniški. Ni naš namen popisovati potek veselice, ki je uspela res krasno in katere se je udeležilo tudi veliko število rudarjev z godbo in zastavo. Bolj nas zanimajo izvajanja rudarskih pevskih zborov sodrugov v Trbovljah in Hrastniku, ki sta se prvič udeležili posamezno in skupno plemenite tekme na pevskem polju s sodrugi drugih delavskih pevskih zborov. Neki sodrug se je o priredbi in o nastopu naših trboveljskih in hrastniških tovarišev izrazil takole: »Bilo je veselo gledati to množico. Radost mi je navdajala srce, ko sem občudoval to pomosno in zavedno delavsko pevsko organizirano četo.«

Zbori, ki so jih prednašali sodrugi iz Trbovelj in Hrastnika, so bili zelo skrbno pripravljeni. Posebno rudarski pevski zbor »Vzajemnost« iz Trbovelj, ki je izmed obeh starejši, je žel vse priznanje.

S pesmijo od V. Novaka: »Ah tamo« je bil na vrhuncu. Prednašanje te pesmi, ki zahteva finega umevanja, je premagal vse teškoče v prednašanju in izvajanju od najnežnejše tihote (pp.) do mogočne polnosti glasu (f) si čul prednašanje kakor valovanje valov. Množice poslušalcev so bili najpreje konsternirani, potem pa je sledila pravcata burja odobravanja. Ali tudi hrastniški zbor je žel mnogo priznanja in pohvale za svoja izvajanja. Vidi se mu, da tiči v njem resna volja za napredkom. Tudi on je z uspehom rešil svojo nalogo.

Jako krasna sta bila skupna zbora rudarska v pesmi P. H. Sattner: »Pogled v nedolžno oko«, vso milino te pesmi in vsa moč v njej, ki sta jo spravila v veljavo, je vsacega poslušalca očarala.

Oba rudarska pevska zbora vodil je njih pevovodja sodrug Balog, ki je v zadnjem času prevzel tudi vodstvo steklarskega zbora.

Našim vrlim rudarskim pevskim zborom, posebno trboveljskemu in sodrugu Balogu na doseženem uspehu iskreno čestitamo. Omeniti moramo tudi sodruga Loščarja, ki je svoj baritonski samospev rešil z bravuro.

Vsi smo veseli in ponosni na nje. Priznati pa se mora brez ovinkov, da je danes pevski zbor trboveljskih sodrugov najmočnejši in najlepši kar jih jugoslovanska socialno demokratska delavska stranka ima. Ali to nas ne zadržuje izjaviti, da navzlic temu število izvršujočih sodrugov ogromni masi v Trbovljah vposlenega delavstva, od daleč ne odgovarja. Pevsko društvo »Jednakost« v Zagrebu, ki šteje okrog 70 izvršujočih pevcev na primer, s tem številom nikakor ni zadovoljno, temveč si prizadeva, da pomnoži to število vsaj na kakih 160 sodrugov. Še-le tedaj pravijo, da bo število delavskih pevcev približno odgovarjalo številu v Zagrebu vposlenih delavcev, katerih pa ni dosti več kakor v Trbovljah. Po naši sodbi bi moral rudarski pevski zbor v Trbovljah šteti vsaj kakih 100 do 120, v Hrastniku pa vsaj kakih 30 do 40 sodrugov. Potem bi bila tudi dana možnost študirati večje skladbe. Vsekakor naj se sodrugi potrudijo, da to dosežejo, kar pri količnejši dobri volji in potrpljenju bo gotovo mogoče. Tudi s čudnim nazorom, da za oženjene sodruge petje ni, naj se pamete.

Sodrugi pevci naj neomajno, svesti si svojega lepega uspeha korakajo s trdno voljo naprej. Lepe delavske in ljudske pesmi, ki dramijo otožno delavčovo dušo, da postane dostopnejša velikim delavskim nalogam, delavstvo in naša stranka potrebuje. Zato je lepa naloga, ki jo izvršujeta naša rudarska pevska zbora lepa, plemenita in vzvišena, ki zasluži vsestranske podpore. Živeli!

Javen rudarski shod.

Idrijska podružnica »Unije avstrijskih rudarjev« je priredila v nedeljo dne 8. t. m. shod, ki je sijajno uspel. Velikanski prostori nekdanjega rudniškega gledališča so bili skoraj polni. Načelnik podružnice sodrug Leopold Alič je otvoril shod ob 9. dopoldne z lepim pozdravom ter podelil besedo prvemu poročevalcu, sodrugu J. Štravs, ki je omenil najprej zgodovino bojev idrijskega delavstva. Na podlagi statistike delavskih plač v letih 1898 in 1900, ko so se začeli boji, in v letih 1911 in 1912/1913 po starem in po novem plačilnem pravilniku konstatira, da so se temeljne plače in pokojnine idrijskih delavcev od leta 1898 do 1913 za dve tretjini zvišale. Akordni zaslužki, kakor kaže uradna statistika, pa niso v tem času nič več kot za 80 vin. povprečno napredovali. Treba je torej enotnega in vztrajnega dela, da se popravi krivice novega plačilnega pravilnika, ki obstoje glavno v tem, da niso delavci srednje starosti pravilno uvrščeni v plačilne stopinje, ter v tem, da akordi niso napredovali vzporedno z naraščajočo draginjo. Zato predlaga v imenu delavske komisije sledečo resolucijo: Delavci c. kr. eraričnega rudnika v Idriji, zbrani na javnem shodu dne 8. junija 1913, prosijo visoko c. kr. ministrstvo za javna dela, naj blagovoli želje idrijskega delavstva izpolniti: 1. Da vse one delavce, kateri niso po svojih službenih letih v stopinje sedanjega plačilnika pravilno uvrščeni, takoj uvrsti, da bo vsak, tudi neoženjen delavec, po 27 službenih letih vstopil v plačilnik II. stopinja V., s temeljno plačo K 3.80. — 2. Da se k enakemu delu pridelujejo delavci enakih plačilnih stopinj, kajti delavec s plačo nižje stopinje ne sme zaslužiti manj kot tovariš, če delata skupaj. — 3. Da se akordi tako regulirajo, da bo vsak delavec, ki ima akordno delo, zaslužil najmanj 25 % nad normalnim šihom. — 4. Da se glavno ometanje v žgalnici upelje na šest ur s plačo v kamnu K 5.50, zunaj pa K 4.50 brez razlike plačilne stopinje delavcev. Ponavljalno ometanje naj se vrši na osem ur z enako plačo kot glavno ometanje. — 5. Da se pomanjkanje delavskih stanovanj omeji, naj se zida v to svrhu vsako leto najmanj po ena delavska hiša. — 6. Shod pozivlja vse pri c. kr. eraričnem rudniku zaposlene delavce, da pristopijo k svoji stanovski strokovni organizaciji »Uniji avstrijskih rudarjev«. — K resoluciji se oglasi rudar Franc Pivk z namenom, kakor je to njegova stara navada, da bi skalil edinost. Sodrugi Štravs pa je njegove nepremišljene trditve tako temeljito zavrnil, da je Pivka minula vsa korajža. Sploh pa je prav malo manjkalo, da ga niso zborovalci postavili na vroče dopoldansko sonce izven zborovalne dvorane. Janez Kavčič je v imenu klerikalne stranke za resolucijo, le namesto zvišanja akorda je za družinske doklade. Predsednik sodrug Alič pojasni, da je resolucija dovolj obširna in ne zahteva stvari, ki bi ne bile izvedljive. Sodrugi Štravs pojasni, da dokler je akord, se mora tudi na akordu zaslužiti, kajti prav nič ne pomagajo družinske doklade, če se pa pri akordnem delu lahko delavcu odvzamejo. Nato je bila resolucija soglasno sprejeta. Drugi poročevalec, sodrug J. Tokan iz Ljubljane, je poročal obširno o uspehih in o vzrokih neuspehov rudarskih bojev po raznih krajih. Krščansko socialna organizacija, osnovane za rudarje v pruski Šleziji, v rurskem revirju v Nemčiji in prav tako tudi pri nas, so bile v slučaju resnega boja (stavke) vedno ob strani kapitalistov proti delavcem. Organizacije delavcev naj bodo mednarodne in medverske, ker je tudi kapitalizem mednaroden in medverski. Idrijskemu delavcu škoduje, da njegov akordni zaslužek ne napreduje, ne napreduje pa zato, ker je delavstvo prenehalo prehitro s svojim bojem, ker se noče organizirati tako kot bi bilo potrebno. Priporoča

pristop v organizacijo, ako hočejo rudarji doseči zahteve današnje resolucije. Nato je načelnik sodrug Alič zaključil shod ob 11. dopoldne. — Po shodu so nabrali zborovalci za pogorelca Janeza Tušarja iz Srednje Kanomlje kron 31.43. Hvala darovalcem!

Odgovor.

V »Zarji« z dne 17. junija 1913 obračunava sodrug Čobal s kliko v Zagorju, ki ga že skozi več časa na infamen način napada. Ta odgovor je tako zanimiv, da je vredno objaviti ga tudi v našem listu, da bodo rudarji vseh krajev videli, kako se je včasih treba braniti proti naravnosti podlim šuftarijam nasprotnikov delavskega pokreta. Ali prav mnogo vsega sodrug Čobal v tem svojem članku še ne pove. Zato bomo ob priliki v celi zadevi nekoliko spregovorili. Če sodrug Čobal na koncu pravi, da se ne bo oziral na podlo bevskanje hinavcev, ima prav kajti ta klika je pri vsakem dostojnem in nepristranskem človeku že zdavnaj izgubila ugled, katerega itak nikoli ni dosti uživala. Za to bi res bilo odveč, ukvarjati se s to bando. Vrh tega bi še izgledalo tako kakor bi se ji pripisovalo kako važnost, ki si jo hoče s podlim izizvanjem pridobiti.

Sodrugi Čobal piše:

V »Slovenskem Narodu« z dne 14. t. m., št. 134. se jeze dopisniki iz Zagorja, zakaj da nečem odgovarjati njihovim starim, desetkrat ogledanim lažem, katere prinašajo že skoro štiri leta. Pričel je znani lopov s svojim rokovnjaštvom 24. februarja leta 1910 in od takrat je, ne vem kolikor, čisto gotovo pa desetkrat ponovil one laži, katere je zopet pogrel v navedeni ševilki. Bralci »Zarje« se bodo gotovo še spominjali onega procesa, ki se je vršil 9. in 10. septembra 1910 v ljubljanski porotni dvorani zaradi objavljenih člankov v »Slovenskem Narodu« z dne 24. in 26. februarja 1910, v katerih se mi je očitalo med drugim tudi to, kar mi sedaj očita zopet ničvredna duša iz Zagorja, kateri posojuje svoje ime obrekovalac Savšek Peter, ki ne zna niti dobro svojega imena podpisati. Kdorkoli bi bil, ne bi mogel drugače ravnati, kakor sem ravnal. Dal sem 9. in 10. septembra 1910 priložnost Petru Savšku, Tauferju Janezu in še par drugim takim gospodom, da bi mi bili pred sodnijo dokazali svoje očitane. Ali kaj se je zgodilo? Habe, takratni toženec, ki se je poprele bahal, da nastopi dokaz resnice, in ki je prišel me osebno pozivat, da naj ga tožim, da je on dopisun — nosil se je ravnotako kakor sedaj Peter Savšek — je pred sodnijo izjavil, da ni dopisun, uredništvo »Slovenskega Naroda« se je rajši pustilo obsoditi in ga ni izdalo. Videl sem takoj na začetku obravnave, da je šlo takrat falotski fakinaži, ki je bila v zvezi s tištim dopisi, samo zato, da mi materialno škoduje. Vztrajal sem dva dni pri obravnavi, čeravno sem vedel, da ne morem dobiti pravega falota, ki je napisal omenjene članke. Hotel pa sem vseeno, dati priliko vsem, ki me obrekujejo, da mi kaj dokažejo. Ali kaj se je zgodilo? Vse tiste priče, ki so bile poklicane, da mi kaj dokažejo, so pred poroto dejale, ali da nič ne vedo, drugi pa so me hvalili. Nekaj pa se jih je odtegnilo pričevanju s tem, da so zboleli in si dali napraviti od zdravnika izpričevalo. Po izidu procesa je prišel na ljubljanski kolodvor takratni porotnik gospod Slanc iz Litije in mi je dejal sledeče: Gospod Čobal, iz dvorane ste šli čist kot angelj; obsoditi Habeta seveda nismo mogli, ker ne more nihče verjeti, da je on dopisun, in smo ga smatrali le za orodje drugih. Sramotno pa je za one, ki imajo kaj opraviti s temi članki. Ali bi se mi ne zgodilo danes ravno tako? Da je Peter Savšek še manj zmožen napisati, kakor je bil Habe,

missa est«, mu je soseska s takim veseljem odgovorila: »Deo gratias!« kakor da bi že za mizo sedeli.

III.

Pet minut kasneje je sedel kaplan med odlično gospodo v jedilnici. Petje in vpitje, smeh in ropot so napolnjevali od vrha do tal razsvetljen, grajsko poslopje, in častiti Balagoverij je prebodel bedro piščanca s svojimi vilicami in si z dehtečo omako in sladkim vinom gasil svojo zbujeno vest. In svet mož se je tako preobjedel in preopil, da ga je še fisto noč zadela kap, ne da bi bil utegnil obuditi kes nad storjenim grehom. Zjutraj je prišel v nebesa, še ves vrtoglav od nočnega hrupa in pirovanja, in lahko si predstavljamo, kakšen sprejem ga je ondi čakal.

— Izpred obličja mi se poberi, malopridni kristjan! — mu je zaklical sodnik sveta, — vse tvoje krepstno življenje ne odtelja te pregrehe — za polnočnico si me okanil! — Tristo jih boš bral namesto nje in zveličanje dosežeš šele potem, ko opraviš teh tristo polnočnic v svoji lastni kapeli, ob prisotnosti vseh, ki so zaradi tebe in s teboj grešili!

To je resnična zgodba Dominija Balagve-

rija, kakor so mi jo pripovedovali v deveti deželi.

Grad gospode trinklaške je že davno razpadel, ampak na bantuškem vrhu stoji še današnji kapelica, vsa v zelenju. Vrata so skočila iz tečajev ter ječe in škripljejo v vetru. Trava prerašča prag; v katoliških oltarjih in v dolbinah so se ugnezdili tiči. Ampak vsako leto v božični noči razsvetljuje čudezna luč razvaline. Kmetje, hiteči k polnočnici, vidijo čudezno kapelo kakor od nevidnih sveč razsvetljeno, ki mirno gore ob najhujših metežih in viharjih.

Smešno je in neverjetno, ampak viničar odondot, z imenom Garrigou, nedvomno Garrigouev potomec, mi je sveto zatrjeval, da je nekoč v božični noči, ko se je na poti v Trinquelago zgubil v gorah, videl sledeče: Do enajstih je bilo vse temno, puščobno in tiho, kar naenkrat, proti polnoči, je zaslišal s stolpa zvonjenje kakor iz daljave. In sedaj je ugledal Garrigou na strmi poti bled svet in čudne sence. Pred kapelo je šepetalo: »Dober večer, gospod Arnotou.«

— Dober večer, ljudje božji.

Ko je vse zginito v kapelo, se je moj viničar, ki se ni bal nobenega strahu, splazil k vratom in uzrl skozi špranje čuden prizor.

Vsi ljudje, ki so stopali z neslišnimi koraki mimo njega, so stali v razpadli cerkvi v svečanih skupinah; zlahtne gospe v brokatu in s tenkimi špicami v visoko počesanih laseh, odlični gospodje v zlatotkanih suknjičih, kmetje v pisanih nošah, kakor so jih poznali naši predniki, ampak vse je izgledalo nekam utrujeno, staro, preperelo in mrtvo. Sove in netopirji so preplazeno frfetali okolo luči, ki so gorele kakor v meglu zavite, in mož z velikimi jeklenimi očali je neprestano otresal svojo visoko, črno baroko, v katero se je vjela nočna ptica, tiho frfetajoča s perotmi.

V presbiteriju je klečal majhen, postaran možiček in obupno vihtel svoj nemi zvonček, a duhovnik v plesnivem mašnem oblačilu je hodil pred altarijem in izgovarjal molitve; nobene besedice ni bilo razumeti...

Kdo drug naj bi bil kot Dom Balagverij, ki je bral svojo tretjo tiho mašo.

Zahtevajte v vseh rudarskih krajih v vseh gostilnah „Rudarja“ in „Zarjo“!

ve pač v Zagorju vsak otrok. Bil bi zopet slamat mož, kakor je takrat dejal Habetov, zagovornik, dr. Žirovnik, ki ga je zagovarjal s tem, da naj ga porota oprost, ker je orodje drugih. Kdor torej pošteno misli in pozna ničvredno tolpo, ki se zbira okoli par sirovih dopisunov, ki napadajo enkrat mene, drugič druge, ki absolutno niso za nobeno praktično, ne gospodarsko in ne politično delo v nobeni politični stranki, edino le še za dopisune »Slovenskega Naroda«, ta bo morda ravnanje odobral. Toraj le pišite, kar hočete; jaz vam ne bom odgovarjal in tudi vas ne bom tožil. Pač pa vas pozivam: Kdor kaj ve slabega o meni, naj pride in naj mi pred pričami očita, potem mu zagotovim, da mu dam priložnost pri okrajni sodnji, da mi svoje očitke dokaže. Če ne, pa bo romal v špehovko. Očita naj mi naravnost v obraz, kaj sem zagrešil; kdor pa tega ne stori in se hinavsko skriva za uredništvo »Slovenskega Naroda«, pa ni mož, ampak malopriden rokavničar in podel hinavec in obrekovalec. O stavki 1906 v Trbovljah naj omenim samo to, da stavke nisem vodil jaz, temveč sodruga Jarolin iz Turna in Zwanziger iz Ljubna; na raznih sestankih zaradi stavke so bili tudi France Peterlin, Martin Repovž, Jakob Strajner, ki so bili vsi proti temu, da bi se tudi v Zagorju pričela stavka. Toraj vsi, ki so stavko vodili in ki so se udeleževali sestankov, naj govore; kdor mi more le najmanjšo stvarico dokazati, da sem na lastno pest zabranil stavko v Zagorju, naj stopi na dan! Takratni ravnatelj Schüller je 9. septembra 1910 pod prisego izpovedal: — sklicujem se na izpovedbo v zapisniku — da nisem nikoli obravnaval sam z njim, ampak vsakokrat vpričo zaupnikov in da sem zastopal vsakokrat vse delavce, kar jih je bilo v službi. S tem mislim, da sem pojasnil stvar dovolj in se ne bom oziral več na nobene take napade, bodisi v »Slovenskem Narodu« ali v kakem drugem listu. — Zagorje ob Savi, 16. junija 1913. — M. Čobal.

Rudarske vdove.

Nikjer ni beseda »vdova« tako tragična, kakor ravo v rudniških krajih. Skoraj ga ni rudniškega kraja pri nas, kjer ne bi bilo večje ali manjše število vdov, ki jih je rudniški kapital oropal mož in preživiteljev njihovih otrok. A tudi drugod ni boljše: Sledeča časnarska notica glede zadnje katastrofe v Finleyville, Pa., vsebuje pretresljivo povest, kako se množe vdove v rudniških krajih, posebno, kjer se nahajajo premogovniki.

»Koreaner Heideran v Washington County je dovršil preiskavo posledic, ki jih je imela eksplozija plinov v Cincinnati-premogokopu blizu Finleyville in dognal, da rezultat eksplozije je 51 vdov in 131 otrok brez očetov. Med rudarji, ki so izgubili svoja življenja, je bilo rojenih v Ameriki, 21 v Rusiji, 19 v Italiji, 9 v Avstriji, 5 na Škotskem, 5 na Angleškem, 2 v Belgiji, 2 na Ogrskem, 1 v Walesu in 1 na Francoskem.«

Edino delavec ve, kaj to pomeni. Edino delavci se na tako tragičen način žrtvujejo družbi in edino delavci in njih družine nosijo vse teške posledice tega žrtvovanja. Kadar bogatin kje v Chicagi ali drugod kupi pet ali deset ton premoga in napiše svoj ček zanj, misli, da je s tem plačal ceno premoga. Kako kruto se moti. Bogatinu se še ne sanja, da je premog oškropljen z delavčevimi krvjo in da stane spravljanje premoga na površje na stotine rudarskih življenj. On ne ve za potrta srca žalostnih vdov in za objokane obrazke osirotelih otrok, ki so tudi del cene premoga; on ne ve, da ga ni denarja na svetu, s katerim bi bilo mogoče poplačati življenja usmrčenih delavcev.

Strašna je cena, katero delavci plačujejo za premog. Ali je kje na svetu bogatin, kateri bi se pustil živ zakopati in počasi zadušiti z namenom, da se bo njegova žena in deca grela ob peči, zakurjeni s premogom? Ni ga! Toda česar bi ne maral storiti noben bogatin, storiti mora revni delavec — plačati premog s svojo krvjo, s svojim življenjem in s potoki solza ovdovelih žen in osirotelih otrok. Bogatin plačuje samo z denarjem, delavec pa s svojim življenjem.

Čas pa prihaja, ko bo delavec, ki s svojim koristnim delom drži družbo po koncu in žrtvuje zanjo svojo kri — ko bo delavec živel dostojno in v blagostanju prost vsake mezdne tlake.

In to bo socializem.

Dopisi.

Trbovlje. Piše se nam: Pred kratkim so podrli poleg stare pralnice stoječi, istotako stari »rumpelj«, ki je svojčas služil za snajenje in izbiranje premoga. V očeh nekaterih rudniških gospodov pa se je ob tej priliki zgodilo nekaj nezaslišanega. Dragi bralec, ne ustraši se! ponesrečil ni pri tem delu nihče, sicer pa bi si go-

spodje v tem slučaju ne pustili rasti nobenih sivih las. Ali čuj in strmi! Nekaj družega se je zgodilo. Nekateri stari penzionisti so meneč, da stare, na pol gnile, trhle in razjedene deske niso za nobeno rabo več, nekaj tiste trhljine odnesli, da jo porabijo doma za kurjavo. Kaj ne, to je gotovo »grozen zločin« (!), kajti kam naj bi bogata Trboveljska premogokopna družba prišla, če bi ljudje, posebno še stari penzionisti, ki ne morejo več delati, ker jim je človekoljubna družba že izsesala kri in mozek, žgali odpadke, ki bi drugače, kam zavrženi, itak segnili? Ker pa so storili ti upokojenci po mnenju rudniške gospode s tem zločin, da niso pustili trhljine gniti naprej, da bi pomagala širiti večji smrad, ni smelo ostati »grozno« dejanje brez maščevanja. Inženir Krastnik, ki je to izvedel, sicer ni mogel »hudodelcev« poklicati na odgovor, ker ti niso več v službi premogovnika, zato si je pa znal pomagati na drug način. One, za katere je izvedel, da so se dotaknili svetega rudniškega imetja v tem slučaju par razdejanih desk, je enostavno naznanil sodniji, katera se je kakor po navadi pridružila mnenju premogovne gospode in je obtožence obsodila vsakega na tri dni zapore. Še sreča, da se ne sme zarubiti pokojnine, za dva meseca bi bila gotovo šla rakom zvižgat. Stara gostilničarka, revna vdova po Kramarju, ki komaj živi, je morala namesto zapore plačati za trhljino, ki ni bila vredna par vinarjev, kar 50 K. Ostalim, ki niso imeli denarja, je gospod Krastnik v zahvalo, da so pustili svojo moč, zdravje, skratka vse svoje življenje Trboveljski premogokopni družbi, ki si je na njihov račun delila dobiček, preskrbel na stara leta zapor.

Kaj naj poreče človek takemu ravnanju? Na eni strani Trboveljska premogokopna družba meče za evharistične kongrese, ki so baže namenjeni v čast Bogu, tisočake skozi okno, na drugi strani pa njeni nastavljenici, ki ravnaajo v njenem imenu, menda tudi v večjo čast in slavo božjo, zapirajo stare delavce, ki so ji žrtvovali vse, le zaradi tega, ker so si v svojem širšim priložnosti nekaj slabega kurjiva, ki ni bilo za nobeno drugo rabo, kakor da ž njim skuhaajo nekaj krompirja ali pa malo kave, ki jo morajo vsled »sijajnih pokojnin« v mnogih slučajih popreje izprostiti. Če v teh dejanjih ne tiči farizejstvo prve vrste, potem sploh nobenega farizejstva ni.

Da se je ubogo, staro paro pustilo zaradi stvari zapreti, ki ni vredna besede, je brezvestna tiranija. Inženirju Krastniku pa svetujemo, da če hoče postopati rigorozno, naj se ožre nekoliko po svojih sovrstnikih. Njegovo tozadevno opazovanje bi imelo gotovo uspeh. Izvohal bi, če bi hotel, toliko, da bi imel dosti prilike marsikaterega izmed svojih pajdašev spraviti v arest ne samo za tri dni, temuč po priliki tudi na pol leta. Če se bo lotil tega posla s tako vnemo kakor je pokazal pri beračih, tedaj bo znal Trboveljski premogokopni družbi res prihraniti vsako leto lepe svote. Toda ravnati se ne bo smel po geslu »vrana vrani očesa ne izključe«.

Sicer pa imamo z nekim gospodom v Trbovljah tudi še neki neporavnan račun, katerega pa bomo v kratkem skušali poravnati. Pri tej priliki se bo pokazalo, da tudi pri tem gospodu ni perilo tako čisto kakor morda na videz izgleda. Inženir Krastnik tega gospoda prav gotovo pozna, kar mu bo olajšalo izreči sodbo, kje je umazanost doma.

Trbovlje. Delati, opravljeno delo ne vpisati in ne zaračunati, je deviza, če pa delavci zahtevajo plačilo za opravljeno delo, jih zmerjati: »K... vas gleda!«, je pa olikanost »gospoda« paznika Levca na zapadnem okrožju. Pred nedavnim časom prišel je ta »gospod« drvar, ne — paznik — na delovni kraj popisovat opravljena dela. Naši tovariši so mu razkazali delo in ga naprosili, naj jima izvršena dela vpiše v pogojno knjigo, nakar jih je brez vsega drugega razgovora surovo nahrulil: »K... vas gleda!« in je odšel. Če se tako postopanje strinja s pazniško izobrazbo, ne bomo preiskovali, pač pa je gotovo, da bi gospodu Levcu boljše pristojalo iti na Hrvaško za prašičjega pastirja, nego za paznika v rudnik. Da delavstvo nima nikakršnega zaupanja do tega človeka, kaže dejstvo, da je mnogo delavcev zaradi surovosti gospoda Levca zapustilo Trbovlje in so odšli.

Delavce pa prosimo, naj nam vse izbruhe neotesanosti »gospoda« paznika Levca naznani, da ga bomo javnosti pokazali takšnega kakršen je.

Velenje. V nedeljo dne 8. t. m. vršil se je popoldne v Pesjem rudarski shod, ki je bil od strani rudarjev nepričakovano dobro obiskan. Lahko rečemo, da tako dobro obiskane shoda pri nas že precej čas nismo imeli. Kot poročevalec na shod je prišel sodrug Siter iz Trbovelj.

Predmeti, o katerih se je na shodu razpravljalo, so bili: Spodnještajerska bratovska skladnica in bolniška podpora ter plačilne razmere pri velenjskem premogovniku. K vsem trem točkam je poročevalec govoril približno dve uri.

Poslušalci, ki so izvajanjem sodruga Siterja pazno sledili, so se posebno zgražali, ko jim je

povedal, da uprava bratovske skladnice name-rava vsled primanjkljaja, ki je kakor do malega pri vseh ostalih bratovskih skladnicah tudi pri Spodnještajerski kroničen, v svrhu delnega pokritja tega primanjkljaja ustaviti nadaljno izplačevanje rezervnih deležev, kar naj bi veljalo za vse njene člane. Govornik se je s to zadevo pečal zelo obširno in ker je za pokritje primanjkljaja na podlagi tozadevnega zakona treba na vsak način ukreniti potrebnih korakov, priporočal je, naj se pri uravnavi bratovskoskladničnih razmer vztraja pri zahtevi, da se bo smelo od rezervnih deležev članom odvzeti le 25 odstotkov, ostalih 75 odstotkov pa se naj v danem slučaju članom izplača. In če bi še vse to ne zadostovalo, tedaj naj se raje privoli v malo povišanje prispevkov, kar bi bilo gotovo pametnejše, kakor pa odvzeti članom rezervne deleže. S tem nasvetom so se vsi navzoči razen treh klerikalnih bebecv strinjali. Ti duševni revčki so pač pozabili, da je Spodnještajerska bratovska skladnica ravno v zadnjem času zabredla v težkoče, ko so imeli njihov pajdaš pri njej odločujočo besedo. Najprej se je torej pod klerikalnim gospodstvom bratovsko skladnico zafuralo in sedaj, ko jo je treba potegniti iz klerikalnega blata, se še ti junaki žalostne postave repenčijo, namesto da bi lepo molčali in bili veseli, da morajo drugi popravljati zavoženo gospodarstvo, kateremu so sami kumovali. Niso razumeli, da bi tudi našim sodrugom bilo veliko ljubše, če ne bi bilo treba prispevkov povišavati in krajšati rezervne deleže. Zato jim je moral govornik dopovedati, da bi bili tudi mi veseli, če ne bi bilo treba pokrivati velikanskega primanjkljaja, čemur pa se ne more nihče izogniti, ker to določuje zakon in ne mi. Šele po tem pouku so izprevideli, da so sami razkrili svoje nepoznavanje razmer in da so se le blamirali, kar bi si bili lahko prihranili, če ne bi v svoji neumnosti stegnili jezik. Blamaža je bila tem večja, ker ti trije od svetega Duha take presvetljeni klerikalci niti vedeli niso, ali vedeti niso hoteli, da so bili klerikalci tisti, ki so leta 1906 privolili v to, da so se bratovske blaginje združile. Da oni so bili tisti, ki so v svrhu združitve lažili s klobuki pod pazduho okoli ravnateljstvene pisarne in tudi rudarjem dopovedovali, kako bom v bratovski skladnici postali bogati in tako dalje. Zdaj pa imamo bogatijo, preti nam nevarnost, da bomo še te težko prislužene kronice, ki jih imamo kot rezervne deleže, v bratovski skladnici izgubili. Sicer pa jim korak zaradi združitve, ki so ga napravili, ne očitamo, ker vemo, da se bratovskih skladnic na podlagi sedanjih razmer ne bo dalo ozdraviti. Navajamo to le zaradi tega, da ne bodo klerikalci pozabili, da so bili oni tisti, ki so ves ta čas sodelovali pri upravi bratovske skladnice in da nikoli niso genili z mazincem, da se pride v okom izgubi, ki je pod njihovim sodelovanjem vedno narasčala.

Poudarjamo pa, da je bilo od strani klerikalcev skrajno brezvestno, da niso na pretečo nevarnost opozorili takrat, ko je bila izguba še majhna, ki bi se jo bilo dalo veliko lažje popraviti kakor pa sedaj, ko je izguba naravnost ogromna. In sreča za rudarje je, da so te farovške mamehuke, ki se v odboru ves čas niso brigali za nobeno reč, dvignili iz sedla in so na ta način napravili njihovemu kimovstvu konec. Drugače bi bili ti kimovci spali in kimali naprej, izguba, ki je itak že ogromna, bi pa bila narasčala še naprej. Prišlo bi bilo tako daleč, da bi bila rudniška oblast rudarjem njihove rezervne deleže pod patronanco klerikalnih podrepnikov v svrhu pokritja primanjkljaja enostavno konfiscirala in po svoji volji rudarjem diktirala, kake prispevke bodo morali plačevati. Namesto torej, da bi bili lepo tiho, si upajo še zabavljati čez nas, ki moramo sedaj po klerikalnih zavoženih voz vleči iz blata in niti dejstvo jih ne spametuje, da pri vsaki priliki izpostavljajo na svojo žalost svoje duševno uboštvo.

Sodrug Siter je imel popolnoma prav, ko je dejal, da se je začelo šele tedaj nekaj delati, ko so v Velenjem bili izvoljeni možje, ki jih je predlagala rudarska organizacija. Lahko rečemo, da se je začelo za celo stvar popolnoma drugo zanimanje. Naši možje so že v tem kratkem času ukrenili, kar se je za enkrat za člane bratovske skladnice koristnega ukreniti dalo in gotovo bodo delovali neumorno dalje, dokler se vsa pereča vprašanja, ki se tičejo sanacije bratovske kladnice in potrebnega povišanja bolniških podpor, pravilno ne reši. Sicer pa se bomo v eni izmed prihodnjih števil »Rudarja« o celi zadevi še enkrat porazgovorili. Lepo uspeli shod je bil zaključen k vsestranskemu zadovoljstvu. Tovarišem v Velenjem pa priporočamo, naj ukrenejo vse, da bodo svojo strokovno organizacijo pomnožili in ojačili. Vse naloge, ki čakajo rešenja, bodo izvedli in zaključili s pomočjo močne strokovne organizacije z uspehi v vsakem oziru.

— **Nesreča v velenjskem rudniku.** (Dopis iz Velenja.) Rudniški kapital ima zopet težko poškodbo mladega delavca na svoji črni vesti: dne 10. t. m. je težko ponesrečil dvajsetletni

Martin Milanšek. Ob pol desetih zvečer, ko se začno ljudje voziti v rov, je hotel obesiti vrata na »šalo«. »Šala« pa še ni obstala in je mladenič padel tako nesrečno, da je sedla »šala« nanj, mu zlomila nogo in ga tudi sicer po telesu težko poškodovala. Skoro deset minut je vpil na pomoč in ko mu je sape zmanjkalo, je omedlel. Šele potem je opazil nesrečo eden strelnih mojstrov in pozvonil, da se je »šala« zopet vzdignila. Nezvestnega so ponesrečenca vlekli v pazniško pisarno, od tam v bolnišnico na Lilienberg; dne 13. so ga prepeljali v celjsko bolnišnico. — Rudniška uprava se brezvestno igra z življenjem rudarjev; navedena nesreča bi se dala čisto lahko preprečiti, ako ravnateljstvo ne bi varčevalo z denarjem na račun delavskih kosti. Brez tehničnih zaprek bi se dala vrata tako napraviti, da bi jih ne bilo treba vsak pot na novo obešati in snemati; seveda je rudniški upravi več do tega, da prihrani akcionarjem nekaj kron, nego da obvaruje rudniške tlačane smrti ali težke poškodbe. Pa tudi brez tehnične preuredbe bi se dala preteča nevarnost zmanjšati. Ako bi uprava puščala pod rovom stare, izkušene delavce kot »Einlasserje«. — a da prihrani nekaj vinarjev, izmenjava vsak mesec delavce, ampak varstvo delavskega življenja je za rudniško gospodo »luksus«, ki si ga ne dovoljuje — »je škoda denarja.« Če naš ravnatelj potrebuje hlev za konja, za perutnino, za psa, so mizarji takoj pri rokah — za delavsko varstvo pa »je škoda denarja.« Stanje Martina Milančka je zelo opasno: četudi okreva, bo pohabljenec vse svoje žive dni. Njegova usoda — ki lahko doleti danes ali jutri slehrnega od nas, kar nas tlačani v velenjskem rudniku — naj bi bila glasen opomin za vse velenjske rudarje, da se pridružijo organizaciji, da jo očvrste in ojačijo in da z njeno pomočjo dosežejo od rudniške gospode zadostno varstvo svojega življenja in zdravja!

Vsled dolgih izkušenj mojega očeta in starega očeta, ki se raztezajo na več kakor sto let, sem prišel do prepričanja, da ni ničesar povzročilo toliko trpljenja, bolezní in revščine kakor zavziranje opojnih pijač.

Charles Darwin,
največji angleški raziskovalec prirode.

Shodi.

Shoda v Prevaljah in v Črnem. V nedeljo dne 29. junija ob pol 9. uri dopoldne bo shod v Prevaljah v gostilni pri Paaru in ob pol 1. uri popoldne v salonu gostilne pri g. Krulcu v Črnem. Dnevni red: Delavski položaj s posebnim ozirom na ženo. Poroča sodružica Al. Štebičeva iz Ljubljane. Rudarji in žene, dekleta, vsj se udeležite teh shodov v čim večjem številu!

Rudarji, agitirajte med svojimi tovariši za pristop v strokovno organizacijo, in širite povesod „Rudarja“ in „Zarjo“.

Razne vesti.

Klerikalni korijariji. Kako si znajo klerikali na račun drugih ljudi basati svoje malhe, nam predložuje sledeče dejstvo: Dne 27. maja t. l. je mestno starešinstvo na Dunaju, ki je skozinskoz klerikalno, povišalo županu Weiskirchnerju letno župansko plačo od 24.000 na 40.000 kron. Njegovim trem namestnikom so določili vsakemu letno 12.000 kron, poleg tega vsakemu prost občinski avtomobil, ki jih mora vzdrževati občina. Da pa člani starešinstva ne odidejo pri tem splošnem medsebojnem »talanju« praznih rok, so tudi samim sebi letno plačo, ki je do sedaj znašala za vsakega izmed njih 3000 kron, povišali na letno 6000 kron. Župan Weiskirchner, ki ima celo vrsto sinekur in vleče tudi penzijo kot minister, zgrabi vsako leto do malega na 100.000 kron skupaj. Da, čež požrešnost klerikalnih veljakov in voditeljev je ni.

Avstrijski državni dolg. Avstrijski državni dolg je od leta 1862 pa do 1912 narastel za okroglih 7460 milijonov kron. Leta 1862 je znašal 1912 milijonov, pretečeno leto pa 12.372 milijonov kron. Obresti so v teh letih narastle od

220 na 488 milijonov kron. Pred 50 leti je plačeval posamezen državlján 256 kron državnega dolga; sedaj plačuje letno 429 kron. Prebivalstvo je v tej dobi narastlo za 50 odstotkov. Državni dolg se je pa pomnožil za okroglih 152 odstotkov. Davki so narastli za 207 kron. Zdaj se pripravljá nove dolgové in nova davčna bremena. Izprešati se hoče še bolj revno prebivalstvo. Le izstradati ljudstvo in zadolžiti državo znajo naši modri ministri.

Uspešno delo naših sodrugov v državnem zboru. Državnim železničarjem se bodo na predlog sodruga Tomschika povišale plače za 15.000.000 kron.

Mahmud Šefket paša — umorjen. Turški veliki vezir in vojni minister Mahmud Šefket paša se je dne 11. t. m. peljal v spremstvu dveh častnikov v avtomobilu iz vojnega ministrstva na porto. Ko se je med potjo moral na voglu, kjer se je vsled tlakanja ceste nabralo veliko ljudi, ustaviti, je počilo več strelóv. Veliki vezir je bil smrtno zadet in je pol ure pozneje umrl. Tudi častnik Ibrahim beg je bil smrtno zadet, sluga velikega vezirja pa hudo ranjen. Morilca so takoj prijeli. Ime mu je Zia. Pri zaslišanju je rekel, da je umoril velikega vezirja zato, da maščuje vojnega ministra Nazim pašo, ki ga je ustrelil Enver beg. Mahmud Šefket paša je bil zelo sposoben vodja turške države. Morilec Zia je ušel. Preiskave so dognale, da obstoji zoper mladoturško vlado zelo razširjena zarota, v katero so zapleteni tudi častniki in odlični staroturški državniki.

Nov ministrski predsednik na Ogrskem je grof Štefan Tisza, politični pomagač prejšnjega ministrskega predsednika Lukácsa, ki se mu je v sodni dvorani dokazalo, da je osleparil državo v prid blagajne svoje stranke za več milijonov kron. Tisza je hud sovražnik nemažarskih narodnosti na Ogrskem in tlači tudi odpor proti sebi in vladni stranki med Mažari samimi s kruto silo ob tla.

Rusija pomnoži armado. Ruski car je podpisal ukaz, s katerim se vsakoletni rekrutni kontingent zviša za 455 tisoč mož.

Papež in delavsko gibanje. Kakor se iz vatiškanskih krogov čuje, sestavlja papež posebno encikliko, katera se bo pečala izključno le z delavskim vprašanjem. Tikala se pa bo poglavitno Nemčije, kjer vlada med krščansko socialnimi organizacijami že dalje časa hud razdor. Sicer pa ima biti ta enciklika le nadaljevanje enciklike, ki jo je izdal pokojni papež Leo XIII. V krogih nemških krščansko socialnih delavcev se govori, da se bo nova enciklika od one papeža Leona XIII. v mnogem razlikovala. V njej bo nedvomno tudi udaril po socialističnem delavskem gibanju, ki je »delavsko gibanje« stavkolomskih organizacij krščanskih socialcev raznih smeri popolnoma diskreditiralo. Pa kaj se hoče, ko proletarijat celega sveta neče razumeti takega vodstva delavske borbe, kakor bi ga rada papeška kurija v Rimu.

Nesreča pri gradnji podzemeljske železnice. Iz Novega Jorka javljajo: Pri gradnji podzemeljske železnice se je vdrl del predora, pri čemer je bilo 11 ubitih in več ranjenih oseb.

Najdaljši most na celem svetu. V Kasanu na Ruskem so zgradili čez reko Volgo most, ki je en kilometer dolg. Ta most je najdaljši na celem svetu.

Potres. Dne 14. t. m. so imeli na južnem Ogrskem in na Balkanu precej močen potres. Sunek je trajal kake štiri sekunde. Na Ogrskem ni sicer povzročil nobene škode, pač pa v Bolgariji.

Napredovanje in razvijanje Romunske dokazujejo najlepše, ravno kar izdane številke o novem ljudskem številu leta 1912. Po njih je skupno število prebivalcev leta 1912 znašalo 7.200.000 duš in ker se je leta 1899 našlo 5.900.000 duš, se je prebivalstvo v zadnjih 12 letih pomnožilo za nič manj kakor za 1.300.000 ljudi, kar znaša 22 odstotkov. Na celo deželo razdeljeno, je prišlo na vsak štirjaški kilometer po 55 oseb, kar je nenavadno gosto. Večjih mest se nahaja v Romuniji le malo. Od teh je štel Bukarešt 338.000 (1899 je 270.000), Jasy 75.882, Galac 71.719, Braila 64.730, Ploesti 56.594, Kraiova 51.973 in Botosani 32.813 prebivalcev.

Izredni prirodni pojav. Iz Hofsteina pri Renu, ki se nahaja na dolenjem Porenskem, poročajo o sledeči nenavadni prirodni prikazni, ki se je tamkaj pojavila. Zemlja tamkajšnjega »svetega polja« se je nenadno začela močno pogrezati. Neka z drevesi zaraščena dobrava, obsežajoča kakih deset oralo, se je med straš-

nim bobnenjem pogreznila več kakor petnajst metrov globoko. Med tem, ko so doli ostale smreke in breze stale po konci, so od več strani udrlí vrelci, katerih voda je vso nastalo globočino zalila, tako, da se je celi prostor izpremenil v jezero. Istočasno je na visoko ležečih prostorih, ki so oddaljeni več kilometrov, izstopila voda, ki je preplavila obširna polja in njive. Na stotine ljudi hodi ta redki prirodni pojav občudovat.

V Buialu v Ameriki je požar uničil velika žita skladišča, v katerih so se nahajale ogromne množine žita. Škodo cenijo na 2.500.000 K.

Državnozborske volitve na Danskem. Nedavno tega so se vršile volitve za državni zbor na Danskem, pri katerih je tamošnja socialno demokratična delavska stranka dosegla lep uspeh. Število poslancev, ki jih je stranka v prejšnjem državnem zboru imela je znašalo 20, sedaj pa 31.

Sodba v carjevem imenu. Iz Peterburga poročajo: V četrtek je izreklo najvišje sodišče obsodbo, ki je zbudila splošno ogorčenost. Gimnazijski učenec Kafimov, ki še ni dvanajst let star, je ustrelil na svojega učitelja grofa Apraksina. Ranil ga je lahko. Otroka je sodišče obsodilo na prisilno delo v Sibiriji.

Kokošje mesto. Blizu San Franciska v Ameriki se nahaja mesto Petaluma, ki bi se lahko imenovalo tudi kokošje mesto. Okolo mesta so hribje, dolino pa deli reka. Podnebje je milo in ugodno. In v tej dolini so same kokošje farme. V nekaterih farmah imajo po desettisoč, da tudi čez štiridesettisoč kokošij. Perutnina sme prosto hoditi okrog, ima pa tudi dovolj ličnih lesenih hišic, da se skrije pred slabim vremenom in pred ropnimi pticami, ki jih je v onem kraju zelo mnogo. Vsak teden se hišice skrbno očistijo, tla pa posipajo s peskom in z gašenim apnom. Devetdeset odstotkov teh farm goji kokoši glavno zaradi jajec, v teh imajo prednost livomeške in črne minorka-kokoši. V ostalih farmah gojijo perutnino zaradi mesa in piščancev. V eni od njih se vsake tri tedne nasadi 60.000 jajec v aparate za lego. Lani so prodali samo iz te farme čez štiristotisoč piščancev. Nekatero farmo gojijo samo posebno redke in plemenite kokošje vrste ter dosežejo s svojo perutnino izredno visoke cene. Za par se je plačalo tudi že tisočpetsto dolarjev, naravnost ameriškano visoka cena. Na farmah so zaposlene skoro brez izjeme le ženske in tudi lastnice so večinoma ženske.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Trbovlje. Hvala lepa, nekaj objavljamo danes, v rudniški magacin posvetimo prihodnjič. Oglasite se večkrat in si nabrusite na to bando dobro pero.

Trbovlje. Drugi dopisnik: Naznanite nam še, kdaj so bili dunajski vampeži pri vas, potem objavimo. Zdravo!

Antonin Mertlik v Úpice (Češko)

razpošilja po povzetju vsake vrste platno, volneno blago za razne hišne potrebe po želji 30 do 40 metrov komad za 15 do 20 kron. Zahtevajte vzorce in cenik.

I. Jax & sin

Ljubljana
Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo
bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

**Priporočamo našim
-- gospodinjam --**

KOLINSKO CIKORIJO!
== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani ==

Izdajatelj in zalagatelj M. Čobal v Zagorju ob Savi. — Odgovorni urednik I. van Tokan v Ljubljani. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.